

صاحب امتیاز و مدیر مسئول

ضیا کولہ آلپ

پیل - ۱ صانی - ۲۸

نسخہ سی ۱۰ فریوشدر

آبونہ شراصل

کوچوک مجموعہ

ادارہ خانہ سی

دہار بکر

حکومت دائرہ سندھ

ولایت مطہمی

قنراٹھ دہار بکر

کوچوک مجموعہ

سنہ کی: ۵۰۰
آئی آئی: ۷۵۰
فریوشدر

۱۲۴
۱۹۲۲-۲۳۸

ہفتہ روزہ برچیتار علمی ، ادبی ، سیاسی ، اقتصادی مجموعہ در

۶ جمادی الاول سنہ ۳۴۱ بازار ایتسی ۲۵ گاؤن اول سنہ ۳۳۸

مصاحبہ:

ملت نہر؟

ظن ایتمہ لیدر . اورادہ ، ارا نیاردن باشقہ .
بر چوق نورکار و کوردلردہ واردد .
بونک کی عربستاندہدہ بوتون خو-سک
عرب اولدینی ظن ایتمک خطادد . کرک
سوریہدہ ، کرک عراقدہ بر چوق نورکار

ملنک نہ اولدینی آقلامق ایچین .
اول امردہ نہ اولدینی تدقیق ایتمک لازمدر .
(۱) ملت ، اول ، جغرافی بریزصرہ
دکدر . مثلاہ ایران ، دیدیکمز زمان ،
پوملکاتک بالکز ایرادملتی محنوی اولدینی

(۵) مات، زانما بر آدامك كنديسنى
 كيفه و منفته تبا مفسوب عد ابتدكي
 مراماني بر جهت ده دكلدر . في الحقيقه .
 فرد ظاهراً كنديسنى شو يا خود بو ملته
 مفسوب تاني اتمكه . مر ظن ايدر حال بويك
 فرده بويك بر حريت بو قدر . چونكه
 الساندهكي روح و دويغورله فكر كردن
 مر كيدر . يكي روحيا بجزيره كوره . حقي
 حد عزاضه فكرى حيا عز او كا اشلا عبادت
 ساه مليه ره جزك نور مال رحالده بولونه يلامه
 ايچين . فكر لرمنه حساس لرمنه او يفتون
 اولمه لارمدر . فكر لرى حيا رينه توافق
 و استناد ايقين بر آدام روحاً خستلا .
 بويك بر انسان حيا ده مسعود اوله .
 مثلاً . حساً قيتدار اولان ركنج . فكر آ
 كنديسنى دنمز تاني ادرسه . روحاً
 موازه به ملك اوله بيليرى ؟ بونك كئي بزده
 حساس لرمنه معين بر ملته مفسوب . بون
 دويغورلرمن او ملته مشتر كدر . ديككه
 مرفردك مابتي . اونك كيفه . اراده سنه
 تابع بر تى دكلدر . چونكه . مابته ده
 خارجى بر شائنددر . انسان ملتي بخرى
 و تحفيق اليه كشف ايد بيليرى فقط . بر
 فرده به كپر كئي . صرف اذاره سبله شو
 يا خود بو ملته انساب ايدمن .

وارد . آنا دويغورده بر چوق كورد و شيرتلى
 و كوبرى بولوندينى كئي . اكثرى كورد
 اولان مملرده . هموما تورك بولونان شهر لردن
 باشقه بر چوق تورك و بلى ده واردر او حالده .
 هيچ كيمسه مفسوب اولدينى اولكه به
 مابتي معين ايدمن .
 (۲) مات . تانياً حرق و قوميت
 ديكده دكلدر . جهتلى . قبل التاريخ
 زمانلرده بيله حرق صاف و قوميت چهاض
 دكلديلر . محاربه لده اسير الله . تمثيل
 و تمثيل . مهاجر تلى . من آوب و ممل
 دائماً ملتلى برى برينه قاريشد ير مشدر .
 قبل التاريخ زمانلرده . بيله . صاف بر حرق
 موجود بولونمازسه . تاريخى دورلرده ك
 قومي هرج و مرج كردن صور كا . آرق
 صاف بر قوميت آرامق عبت اولمازى ؟
 اساساً . اجتماعى خصائير عضى و رايه
 انتقال اجمدىكى . بالكر تريبه اليه انتقال
 ابتدكي ايچين . حرق لك ملي سجهبه نقطه
 نظر دنن هيچ بر رولى ده بو قدر .
 (۳) مات . تانياً بر ايمپراطوراني
 و اخلاصه مشتاه بر سياسي حيا باشا يانلرك
 مجموعى دكلدر . مثلاً . عثمانى ايمپراطور لنتك
 عموم نيستنه عثمانى تاني تاهان و رهمك خطا
 ايدى . چونكه . بو خياطنك ايجنده متعدد
 ملتلى واردر .

اول حاله ، مات ندر ؟ جغرافی ،
 صرق ، سیام ، ارادی قوتله حقوق ونحکم
 اذن باشقنه کی بر رابطه من وارد و اجتماعات
 علمی کوشش و کوشش ، بر رابطه ، زبیده ،
 حرد ، یعنی دوینفولده اشتراک ،
 انسان ، ال صیمی ، ال درونی دوینفولینی
 (ایک تریه) زمانده آلیر ، دها بشیکده
 ایکن ایشیتدیکی نینلره آنادینلک قانی
 ائنده قایلر ، یوندن دولایدیرک ال چوق
 سودیکمز انسان آنادینلک در . روحزه
 وجد پیرز بوتون دینی ، اخلاق و بدیی
 دوینفولرمزی بولسان واسطایله آلمش .
 دانا ، روحک احیای فسی بودینی ،
 اخلاقی ، بدیی دوینفولدن عبارت دکلدر ؟
 بولاری ، چو جوفاه مزده هانکی جمیتدن
 آلمشقی ، دانا او جمیت ایچنده یاشاق
 ایستز . باشق ، بر جمیتک ایچنده یاشاق
 ایچین زده ال بویوک منتظر ، تلمیح ایچیلده
 اورایه ایچده ایستتمیز . چونکه ، ذوق ،
 وجدان ، اشتیاقلرمز هب تریه منی آلدیغز
 جمیته مشرکدر ، بر آنجق اولک ایچنده
 یاشاقه مسعود اوله یلیرز . اوندن ایرهلوبده
 باشق بر جمیته اتساب ادمیللمن ایچین
 یلکتر ریشط وارد ، بوشرط چو جوفاه آلمش
 اولدیغنز تریه منی روحزدن جغرافی

آنقدر ، بویوک اولادینی ایچین ، استکی
 جمیت ایچنده قلمده مجبورز . بوقارنده کی
 یاشاندن آنکلاش بویوک ملت نه جغرافی ،
 نه صرق ، نه سیاسی ، نه ده ارادی بر زمینه
 دکلدر . مات ، لساناً مشترک اولان ، یعنی
 عینی تریه منی آلمش فردلردن مرکب بولونان
 حرقی بر زمینه در . بر آدم قانجه مشترک
 بولوندینی انسانلردن زیاده ، تریه چه
 و مادرزاد لسانجه مشترک بولوندینی انسانلر
 برابر یاشاق ایستز . چونکه انسانی شخصیتمز
 بدقزده دکل ، روحزده در . مادی
 زیتلرمز حرقزدن قیورسه ، معنوی
 مزیتلرمزده ، تریه منی آلدیغز جمیتدن
 کلور (بویوا استکلدر) دیوردنک بجم
 حقیق بابام (فیلیپ) دکل ، (آریستوت)
 در ، چونکه ، بویجیمی مادجک . ایکنجیمی
 معنویک تولدینه سبب اولمشدر . انسان
 ایچین ، معنوی مادجده مقدمدر . بواعتیاوله
 مایته شجره آراغاز ، یانکز تریه آرانیر .
 بر فرد هانکی جمیتک تریه منی آلمشه ،
 اولک مفکوره سنه چالیشه یلیر . چونکه ،
 بویا ایچتمقدن بویوک بوجده وسادته
 دوپار . انسان ، تریه سیه بویودیکی بر جمیتک
 مفکوره منی ایچین قولایچه حیاتی غذا یلیر ،
 فقط و نهنا کندیسی علموب هلدن باشق
 بر جمیت ایچین غذا ایده من . انسان تریه چه

مشترك بولون غلامی برجهت ایچنده باشارسه
 بدیخت اولور . صوك زمانه کی تجر برهن
 زه کوستردی که مفکوره شاییدن دوغمشه
 مسجزه لر کوسترنگه قادردر . فقط ،
 شاییدن دوغمان بر مفکوره ده ، ساحی
 ایچین صوك درجهده مهلاذر . چونکه ،
 بو حال دایما فکر لرله حسلك روح ایچنده
 چارپیشمه سی موجب اولور . بویله بحال
 انسانی اتخاره ، تورمه ، نجهت قادر سوق
 ایدمه ایر . حال بوکه شاییدن دوغمان
 بر مفکوره ، خسته روح لرله شفا . بوزوق
 سیکر لره متانت ویرر . مثلا ، حس قاتورک
 اولمادینی حالده ، زبیه و حرث قطع نظرندن
 تمایله تورک روحنه مالک و سعادت مز کی
 فلاکتلر مزده اورناق برچوق دید باشارمز
 واردر . حتی بوتلردن بر قسمی ملی مجاهده لر مزده
 پیشواق ایدرک فعلاً بویوک فداکاراقلر
 کوستر مشلردر . آلدقاری زبیه دولایسیله
 یونلر تورک جهتندن باشقه هیچ بر مات
 ایچنده پاشایه مازلر . و تورک مفکوره سندن
 باشقه ، هیچ بر مفکوره ایچین چالیشه مازلر .
 بولوروی تورک کلک عار چنده صامق مینتک
 علمی ماهیتی چلمه بکدن ایری کایرینه مثلا ،
 دیار بکر شیرینه بیلو طودان ایلمی نایله و نولر
 بنل اذغولاری و آذغق اذغولاری زماندن

بری تورکدر . صوکرادن خوارزم
 تورک لری ، آق قوبونلو وقازا قوبونلو
 تورک لری ده کلرک بو تورک لری آتیر مشدر .
 تاریخی معلومات ، سیکر جه شاهس لک دیوانلر
 و جامه لرله سورلرده کی کتابلر اولماسده ،
 شهرک لسانی ، اخلاق و طادانی کوستر بورک
 دیار بکر ایله تورکدر ، بوراده کی حرث ،
 اک زنگین تورک حرثیدر ، خلقیانه اثر
 طویلادیفمز ماسالر ، شر قیلر ، ضرب
 مثلر بلخ بوکاشا ادر . دیار بکرک قدیم
 سکنه سی تورک اولدی کی ، بر قاچ بطن
 اول فلان عشرتدن باخود فسادن کلرک
 بوراده کی تورک حرثه کوره تربیه آلمش
 و انا دبی اولارق ابلک چوجوقا فتنده تورک
 لسانیله فونوشمه باشلامش اولان عموم
 فردلرده تورکدر .

کور و ایورک ملیتک تمیزی ، کفه تابع
 بر مسئله کل ، علمای علمی لازم کان بر مسئله در .
 بن کنگه ایچنده تحصیل ایچین ابلک دفعه
 استانبوله یتدی کم زمان ، بوعلمی تحقیقاته
 باشلامق مجبور یقیده قائدم . چونکه ، اوراده
 اسکیدن قانس فنا بر اعتیاده تبعاً ، بوتون
 قارلرکن اهالیسنه لازم ، بوتون سوریه لیلره
 و عسقلبلر عرب ، بوتون توروم ایلی خلقلر آرا لور
 و عسقلبلر کیم ، کیم ایلات شر قه اهالیسنده

بولونلارده گوردملیقنى اضاافا ايتدكلارنى كوردوم .
 اوزمانه قدر كندى حساً تورك صابوردم .
 فقط بو عظم علمى برحقيقه ، سئندركلدى .
 حقيقتى بوله يلك ايچين ، برلرفدن
 توركلكى ، ديكر جهتدن كوردلكى نديقه
 باشلام . اول امرده لسندن باشلام .
 ديار بكر شهرنده ، آنالسان توركجه اولمغه
 برابر ، هر فرد براز كوردجهده بيلير .
 لسانده كي بوايكلك ايكي صورتدن بريله ايضاح
 ايديله بيليردى : ياديار بكر توركجهسى ز
 كورد توركجهسى ، يا خود ديار بكر كوردجهسى
 بر تورك كوردجهسىدى . لسانده فيقلم
 سكوستردى كه ديار بكر توركجهسى بغداددن
 سنا آدانه ، باكويه ، تبريزه قايار ليمتداد ايندن
 نظيمى راسانندن ، يعنى آق قوبوكلو و قارقوبوكلو
 توركلكيه مخصوص بولونان آذرى لهجه سندن
 عبارندره بولسانده هيچ برصغليك بوندر .
 شاه عليه ، كوردلك نحر يف ايتديكي ز توركجه
 هكلدر . [ديار بكر لسانك آذرى توركجهسى
 اولمى ، شهرلك عثمانى حكومتك
 تاثيريله توركجه قونوشدينى اداغونده
 اساسندن چور تور ، چونكه ايله اولمىدى و
 موشهرلرده قونوشولان لسانك عثمانى
 لهجهسى اولمى لازم كيردى .]
 ديار بكر ليرك محدود كملردن اهراب

اوله رق سويله دكلرى كوردجهه كنجه .
 بولسانك كوردجه قونوشولان فصيح كوردجه دن
 فرقلى اولديغى كوردوم . كوردجه فارسينك
 افراسى اولدينى حالده ، نحو اعتباريله هيچ اوفا
 بگزم من چونكه ، فارس سئنده بولونمادىنى
 حالده ، كوردجهده هم (ندير) و (تايت) .
 همده هر بجهده ولانجهده اولدينى ككى
 (اهراب) وارددر . ديكلك كوردجهه ،
 تورك لسانه نسبتله داها مركب ، داها
 گاريش بقدر . توركلك . كندى لسانلر نده
 ندير ، تايت ، اهراب كي احواله تصادق
 اولمادقلازندن ، كوردجه نك ككى خصوصيتلر نده
 نفوذ ايدمه مملرى ايتضا ايددى . على الحقيقه ،
 واقملىر بوسورتله جريان ايتيمس . ديار بكر لير
 كوردجه نك ندير ، تايت ، اهراب فاعل نظيمى
 تماميله خذف ايدوب ، كوردجه موشوى تورك
 صرفه اولدوره رق صننى بر كوردجه ايجان
 ايتملىر . بو كوردجهه ، (تورك كوردجهسى)
 نامى و برمك قابت دوشور اولور . اسمايت
 نقله نظرندن قابت مهم اولان بواقوه ،
 ديار بكر ليرك تورك اولديغنه لك بوبوك بز
 دايلدز . بوندن باشقه ، ديار بكر لير بولسانى
 ياكز كوردلرله قونوشماقلى زمان بولالدير .
 كندى آزالر نده ياكز توركجه قونوشورلر .
 ديار بكر ليرك كويابلدكلرى بودوؤمه كوردجه

یا لکز تر به استناد استدبکی ده اجناسی تدقیقاً
 آ کلام شده . ظن ایدم که بوتوریلر مه
 یا لکز کیندم ایجهن دکل ، بوتوز ولایات شرقیه
 و جنوبیه شهر لیلری و شیمدی به قدار تورک
 قالار نویولوری ایچین . سوک درجه ده مهم
 بر مستقی حل ایتمی اولدم .

ضیا کوله آلب

تورک دولتک تکاملی

۲۳

تارخانلق

اسکی تورک حقوقند ، جزالر مین
 اولدینی کی ، بو یوک خدمتله مقابل
 وریله چک مکالاندرده مصرحدی (تاریخ
 علم حقوق) دیک شو عبارده مدطمنی
 مؤیدر :

• قانون مکالاندرده تمین ایچشدر .
 ازجه بر مجاریده رئیسک حیاتو تخلیص
 ایدن عسکر اساتوه مردلر و برکودن معافیته
 نائل اولور . بو تیریده بر حریق اطفالدن ،
 بر آدمی سوزدر و یا آتشدن قورتلان ،
 بر کوهلی ، بر حیوانی ، بر وروی تخلیص
 ایدن کیسه طهونز رأس حیوانونه بر کالیت
 ایچدن ایلار . حیوانونه شالیق ایدی طیب

کله رینه کانیجه ، بونلرده ثابت محدوددر .
 بو - بیله ، بو شفقاری تورجه کالره
 دولدورورلر . ذاتاً ، بر چوخنک بیلدیکی
 تورجه کالر (کل ، کیت ا) کی بر قاچ
 تمیره منحصردر .

دیاریکریلرک تورک اولدینی اثبات ایدن
 دللر دز ، برینی ده مذهب ساحه سنده بولدم .
 دیاریکریک حقیقی اهالیسی عموم تورکری کی
 ایچنیدرلر . تورکری ایسه عمومته شافیدرلر .
 بو ای علامت عزه یا لکز دیاریکری خلقه
 مخصوص دکلدر . شرق و جنوب ولایاتلر مزده کی
 بوتون شهرلرک اهالیسی ، توردهجه بی
 دیاریکریلر کی تحریف ایدرک - بولرلر
 و حقیقی اولان علامتیه شافی توردرلر دن
 آریایلرلر . بونلردن باشقه ، ایسه ، بک ،
 بناومویله کی حرته و عادلرله تعلق ایدن
 خصوصلرده آراده درین فرقلر واردر .
 بو علامتلر بکا دیاریکریلرک تورک اولدینی
 کور تدبکی کی ، باهامک ایکی دهه سنک
 بر قاچ یطن اول چرمیکدن یعنی بر تورک
 محطاندن کالکارتیه نظر آ هر قاده تورک
 نساندن اولدینی آ کلام . مع مافیله ده لره
 بر کورد یا خود عرب محطاندن کلدیکنی
 آ کلام ایسم ، بینه تورک اولدینه حکم
 بوزر که زرد ایجه بچکم . چونکه ، ملتله

برآه مستحق اولور . برمان مسروقی
 قهری ایدوب دلاز کیمسه آلهحق جزاه
 مالیک تسمه مستحق اولور (صفحه ۱۲۶)
 و مکالماتردن برنجیمی اولان (اصلته
 و ورکوردن ممانته نالیت) ک خصوصی
 برآدی واردی . وکا (تارخانلق) نامی
 و بریلیدی . تارخانلق قازا کیلرک آلی
 کبک طبقه منه یوسکتلن برنجیب واسطه سیدی .
 [موقوفه ده دمیرچی به (دارخان) دینیلیدی .
 یا قورده دوقوز آقاسی دمیرچی اولان بر
 آدام شانان اولوردی]

اسکی تورک دولترنده بر آدامه تارخانلق
 وریلدیکی زمان اوکا برقطه اراضی علیک
 ایدیلیدی . و اراضی هر تورلو دولت
 رسومندن معاف اولوردی . تارخان اولان
 نیمسه ، بوندن باشقه برطاق امتیازله
 مالیکدی . تارخان دوقوزه قلداز ارمنجاب
 ایدیکی جرملردن مسؤل اولمزدی . دیلک
 دوقوز دغه معافیتی واردی . خاقانک
 حضورینه ایستیدیکی زمان کیروب چیغه
 پیاردی و تارخانده طاق و تون و امتیازلر
 دوقوزنجی کوبه قلدار ، غورلرینه و طورونلرینه
 وراثته ایتمک ایدردی .

اورخون کتابه سنده رسمی اجتماعده
 اینخان سلاله سنه منسوب پرنسارک صلح

قولده ، تارخانارک بو بروق بکلرله برابر
 سول قولده او طورده قلوبنی کور و بورز .
 عیالی دیوان هابونده ده وزیر صافنده .
 قاضی عسکرلر صولده اولور و اولوردی . دورت
 تارخانن بریک عنوانی (کول ایزین) دی .
 چاکر خانده . اسلام ، عیسوی ، موسوی .
 بودا دینارنیک بو یوک روحایارندن دورت
 تارخان تمین ایتمدی . اوکا کوزه هر دینی
 قوتلو بر او جانن عبارتدی . تارخانارک
 دینی تشکیلاتیه اولان علاقه نی (خوزار)
 نورک رنده کور و بورز . موسوی دینده
 بولونان تورک (خوزار) دولنده کولکی
 عسکر و طبه سنی مسلمان رابله اولوب
 ماوراءالنهر دن کلکی بولونان (آرس ، آرسلاز)
 قیبه سر ایفا ایدیلوردی . فقط ، بوقبله ک
 برطاق امتیازلی ، تارخانقلری واردی :

- (۱) - خوزارلر مسلمانلرله حرب
 ابتدکلی زمان ، آرسلر حربه اشتراک
 ایقبه چکلردی .
- (۲) - آرسلرک مبدلری التجاگاه
 حقته مالک اوله حق و اورابه التجا ایدیلری
 آلتن ایچین دولت سامورلری کیرمه به چکلردی .
- (۳) - وزیر آرسلردن اوله چندی .
 آرسلرک کندی شریعتلرینه کوره حکم
 اینن ابکی قاضیلری بولونه چندی [خوزار

اسکی تورکرده ، دینی رئیس اچی
 نوعدی : بزوغنه (توپون) اونه یسنه
 (قام) آدی وریلردی . بوسیله ، بونلردن
 دوغان سیستمه (توپونیزم) و (شامانیزم)
 ناملری وریلر .

توپونلر عینی زمانده ، سیاسی
 ریاضتی ده حازدیلر . مثلا ، اوغوز ایلده
 بکرمی دورت بوی یکی اوغوزلرک توپونلردی
 بوندن باشقه ایلیکی ، خانان وایلخانده
 تیونلردن صایلیوردی . بوی بکلرندن
 هرری ، بویک دینی و سیاسی رئیسیدی .
 دینی رئیسیدی : چونکه ، هر بویک خصوصی
 مهوری بی بکنک اسطیر دورده سندنکی
 دده سندن عبارتدی . هر مهورده آنجق
 اونک تلورونی وریلر بوننده عینی اولان
 فرد شفاهت ایدمیلردی . سیاسی رئیسیدی .

چونکه ، آنجق مهورده عینی اولان بر
 خانق ، بویک فردلری اوزرنده ولایت
 مانه بی حاز اولمیلردی . ایلیکی ده (ایلک)
 - عمومی مهورده یکنک - نمیلدی . بناه مانه ،
 کرک وچووک ایلده ، کرک اورتو و بویوک
 ایللرده کوردیکمز بوی بکارله ایل بکلری ،
 خانانلر وایلخانلر یعنی عموم سیاسی رئیسلر
 (توپون) ماهرلنده ایدیلر . بویک رئیسلرک

دولتنده بی قاضی واردی : ایکیسی موسوی ،
 ایکیسی مسلمان ، ایکیسی خرسیتیان ، بر
 مانه سیده پوت رست یعنی روسلرک اوزمانکی
 دینده منسوبدی [بزده کی مذهب امتیازلرینک
 یعنی داخلی قایدتولاسیونلرک ایلک نمونه سی
 خوزار تورکرده کوریورز : خوزار
 دولتنده کی بوقاعدلر ، تاریخاناق مؤسسهنده
 دوغدینی کی ، عثمانلی پادشاهلرینک
 قایدتولاسیون نامیه پطریقاره و سفیرله
 ویردکاری امتیازلرده تاریخاناقدن باشقه
 رشی دکادی . عثمانلی اصطلاحلرنده امتیازلی
 وراضی ملوکله به مالک ، مقدس طابله لرده
 (چای) وریلر ودر حائله لر (وچاق)
 صایلیر . دیککده عثمانلی تورجه سنده
 (تاریخان) مقابلی (چای) کلمه سیدر .

ضیا کوله آلب

تومیات

اسکی تورکرده فلسفه

اسکی تورکرده (دین) دن آری
 بر فلسفه یوندی . دین ایله فلسفه عینی
 شیدی . بناه علیه ، اسکی تورکرک
 فلسفه سی تدقیق ایدرکی ، عینی زمانده ،
 اسکی تورکرک دینی ده تدقیق اتمش اولمجنز .

سوگواری، اوزنراری، نمغاری، مفراری
اولدنی (ذوات) بمشده كوردك. خاقانك
هرسه آلتون اورس اوزنده دمیر
دوگه سوده بر عبادندی .

توبنر ، منتظم تشكیلاتاری نمثل
ابتدکاری كی، معبودلری ده منتظم تشكیلاتر
ماندیدی . حتی ، هر ایله ، نامسوتی
تشكیلاتله لاهوتی تشكیلات بری برینك
تامیله عیبندی .

توبنرله كوره ، كائنات اوچ طالمن
هر كیدی . یوقاریکی سما ، آشاغیکی سما ،
اورنه دنیا .

یانوتله و آلتای توركارینه كوره، یوقاریکی
سما ، دو قوز طیفه دن مزكیدی، هر طبقه ك
بر (ناری) می واردی . بودوقوز ناکری
(ایل) ك صاخ قولی تشكیلی ایدن دو قوز
اوغوشك معبودلری ، جدلری و نمغاریدی .
اورنه دنیاده ، سکز ، منطقه آیریلشدی .
هر منطقه نك (یسو) نامیله بر معبودی
واردی . بونر (ایل) ك سول قولی
تشكیلی ایدن سکز اوغوشك معبودلری ،
جدلری و نمغاری ایدیلر .

آشاغیکی سوادهده (ارلك خان) نامنده
سیاه رنگلی بر معبود واردی . بوده ،
قاره کیكارك نمثالی و مجازاتك معبودی ایدی .

تا كریك ریسنه آلتای ایلر (بای اولكهن) ،
یا قوتلر (آی توبون) دیرلر . بومعبود .
عینی زمانده مكافات الایدر . رسولك
ریسنه آلتای ایلر (اوخان) ، یا قوتلر (اولو
توبون) ناملری بر ریرلر . بوتون بومعبودلر
فوقنده (قاراخان) آدی بر الیه واردی كه
هپسینی او وجوده كتیر مشدی . قاراخان ،
یوقاریکی مانك سلطنتی (بای اولكهن) ،
اورنه دنیانك ریاستندی (اوخان) ویرمشدی .
عینی زمانده مكافات وظیفه سیله حتی بای
اولكهنه ، مجازات وظیفه سیله جهنمی ده
ارلكخانه تویع ایتشدی . بوندن باشقه ،
اوخان ، حربك ، انتقامك ، احتراصك
الایدی . بای اولكهن صلحك ، عقوق
سكینتك الایدی . یا قوتلر ده ، آی توبون
[یعنی بای اولكهن] كندیسنه قوزبان
كسیلمه منی قطعاً ایسته مندی . بومعبوده
پایلان یكانه عبادت ، هر سه ایلك برارده
كنجلر طرفندن دو قوز بارداتی قییمك
دوقوز اردفه كندی شرفنه ایچیمه سیفندی .
بوآیندن صوكرام ممرتی اوونلر و قوشولر
پایبردی .

انسانلرك بارالیمه سنه نظارت ایدنده
(بای اولكهن) دی . بای اولكهن ، بر
انسان یاراتق ایسته نجه ، اوغلی (یایق)

وفات ایدر ایتمز ، کورموز روحنی قاپارق
 بر آلتنده کی سباه کوزوروردی . اوراده
 قاینامقده اولان قطران قازانه آتاردی .
 روح ، ذنانهک آغیرانی نسبتنده قطراه
 باتاردی . ثوابی چرق اولان روحلر آز
 باتاردی . روح کنجی درجه سنده یاندقدن
 سوکرا ، سملدهکی اجدادی شفاعت ابده رک
 یاربجی بی کوندیریلدی .

یاربجی ، تپه سندهکی ساچدن طوتهرق
 روحی قطراندن چیقاریر ، اوچهره اوچجی
 قات کوکده کی جنته کوزوروردی . بوچنته
 (آق) آدینی بریرلردی . اوراده اوتوران
 صالحلره (آفتو) نامی و بایلردی . روح
 بوراده بوتوز اجدادی ، بوتون سوکیلیلری
 بولوردی . انسانلر جنتده دندی ایللری
 یویاری ایچنده یاشادفاری ایچین ، ایلنه ،
 بوینته قاروشوردی . اوچجی قات کوکده
 (آق) دن باشقه ، (سوت کولی) ابله
 (سوروه دافی) نامارنده کی کوزل موقعلر
 واردی [قریم روس طرفدن استیلابه
 اوضاد بی زمان . قریک سول خان بیاض
 بر کوورجین اولهرق (سوت کولی) نه
 ییتمش . اوکولک اولنده حالا اوچقده
 ایش]

سوروه داغنده هتور اوکوزل آغاچلر .

اصیل ایدری . یایق سناک (سوت کولی) دن
 پرداملا سو آلهرق ، چوجو غک روحنی
 بوندن یاباردی . که قادین دوغوره جنی
 زمان ، دوغورمه بی قولابلاشدریق ایچین .
 ممان (آزیب) اسمنده کی (ولودیت
 الاهی) کلمه می بکله ایدری . آزیب ،
 عصمتی محافظه اتمش قادیلرک امدادینه
 در حال قوشاردی . نقطه ، عصمت سز قادیلر
 ایچین نه قادیلر قیتملی قورایلر تقدیم ایدایلر سه
 ایدایلرین - اصلا کلزدی . چونکه تورکلرک
 بو کوزل وه نوسی جنی زمانده عصمت
 الاهی ایدی .

آزیب ، کلدیکی زمان بوتون اوت ،
 چیچک ، نارلا بریلری ده مبینده اولهرق
 کلیرلردی . آزیب ، که قادین دوغورندقدن
 سوکرا ، ارچ کون لورسه به بکجه تک
 ایدردی . اوچ کون سوکرا وظیفه سی
 ییتیش اولدقدن ، سواده کی سراینه کیدردی .
 چوجوق دتیابه کلنجه ، پای اولدکن
 (یاربجی) آدی بر ملک کوندیردی .
 بو ، بی اذنهک صاغ اوموزنده بارینیردی .
 آراک خانده (کورهوز) آدی بر چین
 کوندیردی . بده سول اوموزنده بارینیردی .
 بو افسان وفات ایدنجه قادیلر صاغده کی
 ثوابلری ، سولده کی کناهلری یازاردی .

چو چكار ، بشار مبدولدى . جنتلك انسانلارده
 بوراده ذوق وضا ايجنده عمر كچير لرلدى .
 كورولوبوروكه تويونوزم سيستتمنده ،
 تشكىلات ثابت كوشلى ، تقديت منتظم
 و مبدور . بوتشكىلانلر ، خصوصى برمنطقه ،
 عقلى تقديتجاه تابدور . بوسورنله تويونوزم
 دينى ، اسكى تورك فلسفه نيك (عقليون)
 سيستمى صورتده تاقى ايده بياريز .

شامانيزم سيستتمنده ايسه ، قاملر ،
 سياسى زمهركك مثللى دكلرلر . قاملر ك
 خصصرى مبدولدى ده جرميك منتظم مبدور
 صيراسنه كچيز . هر شامانك (اماخت)
 آدى بالاها بيله (ايه كولا) آدى برتوتهمى
 وارد [يافوتجده (ايه) آنامناسندور .
 كولا حيوان ديكدر] (هوبور) اسنده كى
 فرانمز اجتماعيچيسى ، شامانلر اسكى مادرى
 سميهر يرته قائم اولدبغى ، شامانلر ك
 توتهملى اسكى مادرى سميهر ك توتهملى
 اولدبغى سويبور . فى الحقيقه ، شامانلقه
 قدينق آراسنده بوبوك برمناسبت وارد .
 شامان ، ياهجنى آيتلر ده موزق اوله بيلمك
 ايجين ، قدينلر كى صاحنى اوزاتقى ، قدين
 البسهسى كيك ، سيبه ، اطواريله دائما
 قدينلرلى تقايد ايتك مجبور بئنده يدى ، چونكه ،
 شامانلى قوتى اساساً قدينلر ده يدى . ار ككار

آنجق قادينلا شفق ايريقيله بو قدرتى انكساب
 ايده بيارلردى . ياقوتلر قدين شاهانه (اوديقان)
 اويچين (ديرلر . ارلك شامانده (اويون)
 ديرلر . اوغوزلر ايسه شامانه (اوزان)
 آدى ويرلردى . بواعتبازله قورقود
 آتاده برشامانن عبارتدى .

قدينلر ك بو قدرتى ، اسكى توركلرده .
 بابا سميهستك يانده مادرى سميهك باقى
 قالمسى موجب اولمشدى . ياقوتلر ،
 مادرى عشيرته (ايه اوزا) ، پدىر عشيره
 (آخالوزا) آدى ويرلردى . برنجى
 شامانلر ، ايكنجى تويونلر تشيلا بيدرديم
 شامانلقلر تويونلقلر تيمتجه رى ، يرته مساوى
 اولمى . هينى زمانده (آناسوي) ايه
 (باباسوي) آراسنده مسحاوت حصوله
 كتيرمشدى . [بو واقعهنى (تورك خانه) نك
 تكاملى) مبعثده كوره جكز .]

شامانلر ، مادرى سميهر ك بقيلرى
 اولقله بار ، سياسى تشكىلانك خارچنده
 ايدلر . يعنى شامانلر بين المللى برماقنى
 حازديلر . برشامانه هرابادن ، هر قومدى
 صراحت و فرم و له بيارلردى ، و كيتنه بايلر
 شامانلر ك سحر باز اولدبغى حكيم ايتك
 لازم كير . چونكه ، سحر بازلر ده
 بين المللردى .

ولودیت الاهیسی (آزیت) ایچین

یاز موسسینده یاپلان آیین بوجا مثالدر
 آیین یاپلهجهی کون ، سباحدی اولکه هر طرفی
 تمیزلنیر . هرکس اک کوزهل البسه-نی کییر
 اک چوق سویان یماکار بهنیر هر فردک
 یوزنده بشامت وتیمم بولومسی شرطدر .
 چونکه ، یاز آیدلری ممرت آیدلری
 دیگدر . بواناده ، آق شامان ، بیاض
 کیمش اولدینی حاده کلیر الله بیاض
 رنگلی بردکنهک واردر . آق شامان ،
 عصمهجهت هیچ برقصوری بولونایان دو قوز
 کنج قیزله دو قوز دلپهانی - چهر . بوئلری
 ایکیشر ایکیشر الاله طرقدیره رق ، کنه دینی
 اوکده آزیتنک الاهیله بنی او قودینی حاده ،
 سماوی - یاخته کوتورور ، بو آلی مو - یقینک
 قوتیله ، سمانک طبقه لری چیقار . دردنجی
 سجاده آزیتنک سرایی جوارینه کادکنده
 ادرنده کوموش قیر باجلر بولونان باسانجیلر
 مبداهه چیقار . عصمهجهه کیزی فصوری
 بولونانلری قیر باجله کیری به چوریرلر . آزیتنک
 حضورینه ، یالکز عصمتلی اولانلر چقبه بیایرلر .
 قیش آیدلری قاراشامانلر اجرا ابدره
 بده مالوده ، یاخود مزار باشنده باپایر .
 آیدنن مقصد غصبه کلشی اولان اولوک
 روحنی تسکین وارواح حالته تبیددر .
 کورواورکده ایکی کورکلرده ظاهر

معنایه ، باقوتلرده یا کز دورت بویولک
 شامان بولوندیفته . دلی پترو طرفدن (مقدس
 قاز) ی کوسه ترمک اوزره پتروس بورغه
 (بیکری دورت شامان) کوندر لدیکنه نظر آ .
 شامانلر لده کزلی رتسه کیلانلری اولدینی
 آکلایشیور . نام - سبله - سحر بازلر لده
 خصوصی جمعبلری ونشکیلانلری واردر .
 شامانلرک قویونلردن فرقی شودرک .
 هر قویون یا کز کندی جیسه سراجسته
 ایده بیلیرکن . شامان بوتون و عبودله
 سراجسته اقتدارینی حاتردر . بوندن باشقه ،
 شامان سمانک بوتون طبقه لریله سفینه رق
 مبولدرک حضورلریله داخل اوله بیلیر .
 قویونلر بوا سراجسته قدرندن محرومدر ،
 شامانلردن برچوق خارقه ل سادراولور .
 سحر یاپارلر ، سحرلری بوزارلر ، روحانی
 خستلری تداوی ایدرلر ، دلیرلر ، دلیرلر شفا بوریلر .
 شامانلرک یایدینی آیدنر ایکی تورلوردر .
 مقدس هوش اورمانده یاپلاز آیدنده قایدنلر
 بولونماز ، شامان بو آیدنده موسیقینک .
 سمرک ورقصک فوتلریله قوربان ایلبان
 حیوانک روحنی برابر آله رق بوتون سمارلی
 دولاشیر . دیگر آیدنلرده قایدنلرده بولونه بیایر
 بویاکنجی نوع آیدنلرده ایکی نوعدر .
 ریجیمی یاز آیدنلر لده آق شامان طرفندن
 باپایر بولایانلر (آزیتنک) ایچین

برصلاحيت اونلرك آثوريه بوبوندورغندن
 سيرلارينه بك چوق يارديم ايده جگمى .
 فقط اورار تونك بوش دوردوغى بوقدى .
 (شاردوريسى) ملكارى لارندن آلنارق
 استقلالارينه خانه وريبن پرنسلى كيم
 بيابر ناصل جاذب وعدلله ايده بيربور
 وبونلرى آثوريه علمنه قيشقيرغندن كرى
 قالمبوردى حتى موشكيارك . (قم ۸۴م ۷۰ده)
 پارلايان وسارغونك جنوب شرقيده قازاندينى
 بوبوك مظفريتك تاثيرى و (فونى = كيايكا)
 قرالى (ميتا) نك تدبيريله باسدربلان . بر
 عصيانى يته بونورار تونك اغغالى قجهسى ايده .

وعقلى بردينك ياننده ، باطنى وسرى باشقه
 رديانت دها و اردى . ياتوتورده كورولدېكى
 وجهله شامانلر قويونلرك علمنده ايديلر ،
 تيزلى تشكيلاتنه مالكديلر . اسلام ملكنه
 ايلك كيرن اوغوزلرك (المنع) دينلن
 پچالى يفتبره طرفدار اولملىرى ، بايايلىك ،
 بكتاشلىق ، قزىباشلىق بى سرى طرفدارلره
 ساك اولملىرى هپ واسى شامانلق علمندهك
 دواميله ايضاح ايده بيلير . كوبربلى زاده
 فؤاد بكك (ادبيات قانلنسى مجموعه) ندهكى
 تدقيقى ده بونتيجه ورييور .

ضيا كوله آلب

قوموق ايلي

— ۱۵ —

كرك موشكيلرك بوسوك عصيانى و كرك
 باشقا ملكلرك اولجه آچيامش وقاباش
 انزمام وفلاكت صحنلرى كوزلر اوكتنده
 طوروركن ، خاطرلردن ساينمه مشكن
 بودفعمده نوه وقلر اورار تونك وعدلرینه
 آيدانلار ، آثور علمنده قيممداغنه
 باشلامتلر وسارغون . (يدنوه) نك شمالدىكى
 (خودر سباد) وقتنده (دور-ارركين)
 شهرينى ياپدirmek مشغول بولوندوغى
 سيراده قوموقلر قراللى (موتالو) نك
 قومانداسيله آثوريه اوورسته يوردومشلردى .
 فقط موتالو گلدايه وقابنى وسارغونك
 او طرفلردهكى قورقونج اجرا آتى ك اوقاق
 تفصيللنه قانداز اوكره نير اوكره غمغاشيرمش

آراق آثوريه نك شمال خربيسنده
 واسال اولاراق قوموق قرالغندن باشقه
 حكومت قالماش وقوموق قرالى عبه زمانده
 اوج بلكى وظيفه-يله ده توظيف ايدهشدى .
 قوه وقلر شمدى به قاندار قوالاندلرى
 سياست طرزنده دوام ايلش اولملىرى ،
 اولكللىرى دها چوق بوبوبه جك وهر حالده
 كرونك رنده قوموق قراللىك نفوذ منطقهنى
 (هاليس = قيزين ايرماق) صوبه قاندار
 ودايايه جغدى وبويله كيش بره منطقه ده واسح

سیتلر (رومیه = مانته) کولی
جنوبلرندن آتوریه پک یاقیندن ناس
ایتدکاری کبی کیمه لرده (ارکلی) ایله
(سنبوب) ی کنایلرینه باغت یابدندن
صوکرار قوللریله غربی آناتولییه یایلمشدر
واصل فونلریله ده شمالدن و شمال غربیدن
آتوریه اوزرینه دوغرولمشدری . بونلر
سناخربک صوک کونلرینه دوغرو (آتی
طوروس) [۸] وادیلرینه قدار ایتشدر
وآتوریه نک اورالرده کی محافظه قطعی
قارشینه ایلری قردغوللری برلشدرمه شلردی .
آراده باشقا بره حکومت قانامش اولسی
قوموقلرک کیمه لرله قارش قارشیه
کلدکلرینی حسن ایتدیرپورسده تاریخی
و شقه لرده شمذیک بوکاد ابررشو آورلمبور .
سیتلرله کیمه لرلک آتوریه اطرافنده
بو حاضرلق وضعیتلرینی آمللری آتوریه
حکمدازی سناخربک ، احتمال کیمه
کماک قرالی (تیوشیا) نک یاردیمی ویاکده
تشویقله کندی اوغوللری طرفندن قلی
ابدلیکی و شمالده کی ولایتله فرات

[۸] آتی طوروس : کوردون طرفلرینه کی
(بیک موفا) داغلیله بوداغلرک شمال
شرقیه دوغرو کیدن و قزبل ابرماق
حوضه سی فرات حوضه سیندن آیرلا داغلرور .

دبغنه پشیمان اولمش ، و آتوریه اوردوسنک
واصلتندن اول ملتی ، اوردوسی ، حتی
آله سی و خزینه سی بیه باغراق قاچیش
بلکه ده (شاردورس) ک زدینه التجا
تمشدی . شمدی ده قوموق قرالغک صوک
ده سی اتمشدی .
آرتق قوموق قراللی اورتندن قالمش
قوموق ایل آتوریه نک رولایتی اولمشدی .
قوموق ولایتک تسبیقات و تشکیلاتی
توریه لی برطارطانه (یعنی قوماندانه)
دیج ابدلی و ۱۵۰۰ حرب آرابه سی ،
۱۵۰۰ سواری ، ۲۰۰۰۰ اوقچی و ۱۰۰،۰۰۰
نراقلیدن عبارت قوموق اوردوسی
توریه اوردوسنه ضم والحاق اولوندی .
قارینک احتراضنه قوربان اولاق قوموقلر
شته بوکوند اعتباراً آتوریه لی طاندیلر
تماماً آتوریه قانونلرینه تابع اولدیلر .
زمانه قدار ، داخلی اداره لری کندیلرینه
اندولق اوزر کچر مش اولدق لری تام و یا خود
رم ممتقل حیانه و داع ایتدیلر [۷۰۸ م] .
قوموقلرده ملی روحک درین بر اویقویه
الدینی بو زمانه آتوریه ایله پنجه لشمک
رینی بونلرک هم جنسلری اولان سیتلرله
بمه لره = کماکره کلشدی .
بر طرفندن سیتلر اوتیه طرفندن ده کیمه لرله
زیلان اورادونک قیما لده حق حالی قانامشدی .

مغلوب اولسی سبیلره تاثیر ایتمیشدی
 شیمدی ده سبیت قرالارندن (ایشباک)
 [۶۷۸] مانده ایلیری برابر سوزگله
 نینوه استقامتنه بورومش ، فقط کچ قالمش
 اولسنک جزاسی اولارق اوده مغلوب اولمش
 رومیه کولی شمالنه آشیامشدی . آنجوق
 سبیلری بوس بوتون مغلوب ایتمک امک
 بوقدی . آثوریه اوردوسنک بوزا بیلدی
 سبیلر اصل قوتلر دکل ، سبیلرک ایلیری
 قطع ایدی . بونلرک آرقازنده دها برسور
 قبیللر واردی که آثوریه بونلره دوز
 آتلانه جق حالده دکلدی . بوجهتده ک
 کوتولکی آکلایان آسارهادون سبت
 قرالارندن (بارتاتوفا) یه آثوریه قرالار
 خاندانندن رقیز بره رک راستیلا تمک سنک
 اوکنه کچمش وسبیلری بره تفق اولاراق
 قازانه بیلمشدی .

اورارتو قرالی (روزاس) قوروقوسندور
 تیز بور ، کندیسی ارثی رقیبله اختلاف
 دوشوه جک هرشیدن صافی بوردی فقط
 اورارتونک رولی شمدی ده (لوبدی)
 قرالی (آندریا) [۳] طرفدن اوپنانه
 باشلامشدی . آنداریا بر طرفدن تابالره
 بر طرفنده قوموقلری واحتمال کیرخولری

[۳] بری ماخذ مزده کونستابلور .

ولایتارینک قانلار طرفه کچدیکی زمانده
 وقوع بولوبور [ق . م . ۶۸۸] سناخرینه
 خلف اولان (آسارهادون) باباقانلارندن
 بری اولان (شاره زهر) له (خانن قابلات
 [۲] طرفلرند باندینی بوبوک محاربه یه
 قوموقلرک ده ، (شاره زهر) طرفده
 اولارق ، اشتراک ایستکری آکلاشیلور .
 حربی سبیلرله کیمه رلر اوزرینه هیچ برقا
 یاه مامشدی بونلر بران زردن صوکر
 اقیلرینه دوام ایلمشردی .

سبیلردن اول کیمه رلر قبادوقیا مارشی
 بوینده کی آثوریه غارنوزلرینی زورلایه رق
 کچیه کبابو غازلرینه دایانمشلر و اوراده آثوریه
 سومین اهالی ییده آیفاندمشردی . حتی
 بیره جک شمالنده کی فرات درسی ایله بالیخ
 منبیلری آراسنده ، قوموق ایلمه قانده ،
 (پارانکی) اهالی یی ده کیمه ر قالی
 (نیشاپور) نکه ، موقیتلری کورولانوسنده
 آثوریه علیه سلاحه صاریلمشردی . فقط
 صوکنده کیمه رلرک (هالیس) = قزیل
 ایرماق) ریمنه بو کورتلیش اولمالری
 طابیلرک ایدینی قیرمش اولنلری ، ینه
 آثوریه به اطاعت مجبور ایلمشردی . کیمه رلرک

[۲] خانن قابلات : ملاطیه سنجانک
 جنوب حوالی یی در .

آذربايجون گيره اياقلانده قالميش و بونك
 (اوبدي) اورارتوك ياني باشنده
 يانلانامي زور داغلا ايجنده شمدى به
 قار طرفدن اطاعت و تابيت آلتنه
 آلفمامش مستقل بر حكومت ايدى .
 لوبدى حكمدارى (آنداريا) قوموقنله نابالرك
 اياقلامايه ايشه باشلايه يله چكنى نوردينى
 و نابالرى آقلا بديره ييلدىكى حاده قوموقن دن
 يالكر شورپياللىرى [۴] قانديره يلمش ،
 قوموق اينلك باشقا طرفلر ينى كندى .
 اويدوراماشدى . نابالار (قوتى = ايليكيا)
 اوزر ينه طاشه حق نى بروضيت آلدقارى
 صيراده (شورپيا) ايلده تماماً ايشه
 باشلامش . لردى . فقط يونلرى ايانلاندران
 آنداريا نيمه راده سرتت ارنى كورميجه ،
 قورقن و اسار هادونك نابالرى تاديب
 ايجين اوستردى چاققن اوركشدى .
 شمدى تاديب صيرامى شورپيا به كشدى .
 آساره دون اورارتوك مداخله نندن
 لورق يهرق شورپيا اوزر ينه بورومش ،
 لرسلر ينى مفر ايدى اوبسوى [۵] شهرنده

[۴] شورپيا : مديكى مدن او انك دجه
 قمار به نرات و اولك آرانده محصوره مى دره
 [۵] (اوبسوى) نك رى ده يانمبور .

صيقه شاره شدى شورپيا رنى هيچ بر طرفدن
 بگديكى معاوفى كورميجه ما يوس اولمش ،
 پشان اولمش و اقدى سنه اطاعتدن باشقا چاره
 قاندينى آقلا ريندن قوراق خاتنى چاقارمش ،
 بالاسپاره لر كيمش و سورك او نذوب كوز يانلرى
 آقيدهرق نسيك برس ايله آساره هادون دن
 آمان مرحمت ديله شدى . شوله د بوردى :
 شورپيا ، سكا قارشى دناء ايشلين ملكت سكا
 رضايه تسليم اولاق ، اوزر ينه ضابطلر ينى
 قولى او سكا اطاعته يتين ايله چك او كار قنده
 والى الابد دوام ايله چك نذلك روركى كس ن بر
 خير مزمم بادينم جرم ايجين الى كره قوبه ايله حكيم
 آساره دون سپرده بر كديك آچادن
 بوسوزلرى ايشتمك ايسته ممشدى . اوزمان
 ايج قلعه بار يمش اولان رذلك يا وار مار ينه
 دا ياناماش ، حياتى باغيث سلامق لطفنده
 بولونمشدى . فقط اهالى بلا مرحمت
 جز الديرلمش ، همى اساره محكوم اولمشدى .
 اسيرلر ايجنده بر چوق اورارتو ليه لرده
 صاييا بوردى : آساره دون بواسه يرلرى ،
 بي طرفاق رجايله روزانه كوندرمشدى .
 بو ايشلرك همى يالكر ر آء ايجنده اولوب
 يتمش ، قوموقاره سوك بر درس داهسا
 و رلمشدى . [قى م ۱۷۲]

خلص